

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

Qo‘lyozma huquqida
UDK: 336.1:342.5(575.1)

RAXIMJONOV KAMRONBEK ILXOMJON O‘G‘LI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI TIZIMIDA
DAVLAT XARIDLARINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI**

08.00.07 - “Moliya, pul muomalasi va kredit” ixtisosligi

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
ilmiy darajasini olish uchun yozilgan
DISSERTASIYA**

Ilmiy rahbar: Xudoykulov Xurshid Xurramovich
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Toshkent–2024

MUNDARIJA

	KIRISH.....	3
I-BOB.	O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY ASOSLARI	10
1-§	Davlat xaridlarini tashkil etishning nazariy asoslari.....	10
2-§	Davlat xaridlarini tashkil etishning xorij davlatlari tajribasini o‘ziga hos xususiyatlari	22
3-§	O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi tizimida davlat xaridlarining tashkiliy-iqtisodiy jihatlari.....	32
	Birinchi bob bo‘yicha xulosalar.....	44
II-BOB.	O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV TIZIMIDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHNING AMALDAGI XOLATI TAHLILI.....	46
1-§	O‘zbekiston Respublikasida davlat xaridlarini amalga oshirishning amaldagi holati tahlili.....	46
2-§	O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi tizimida davlat xaridlari amalga oshirishning o‘ziga xos xususiyatlari	57
3-§	Davlat xaridlarini amalga oshirishda xorijiy davlatlar tajribasini O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari	66
	Ikkinchi bob bo‘yicha xulosalar.....	73
III -BOB.	O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT XARIDLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALASHLARI.....	75
1-§	O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi tizimida davlat xaridlarini amalga oshirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari.....	75
2-§	O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi tizimida davlat xaridlarini takomillashtirish yo‘llari.....	81
	Uchinchi bob boyicha xulosalar.....	89
	XULOSA.....	90
	FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	91

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zaruriyati. Jahonda globallashuv va xalqaro integratsiya aloqalarining kuchayib borishi sharoitida fuqarolar uchun munosib turmush darajasi va farovon hayot shart-sharoitlarini ta'minlash hamda o'zining ko'p yo'nalishli funksiyalarini bajarishda davlatning mas'uliyat va sarf-xarajatlari oshib bormoqda. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda turli sohalarga investitsiya kiritish, aholining turmush darajasini ko'tarish hamda ijtimoiy vazifalarni bajarishga qaratilgan mazkur sarf-xarajatlar odatda davlat xaridlari ko'rinishida amalga oshiriladi. "Bugungi kunda iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarda davlat xaridlarining ulushi YaIMning 20-25 foiziga to'g'ri kelmoqda. Ushbu ko'rsatkichlar AQShda 22,8 foizni, Xitoyda 21,7, Buyuk Britaniyada 25,1, Rossiyada 22,6, Turkiyada 42,6, Polshada 21,1 foizni tashkil etgan". Mazkur jarayonlar ahamiyatining oshib borishi davlat xaridlarini bugungi kun talablariga mos ravishda takomillashtirib borishni talab qiladi.

Dunyo amaliyotida davlatning iqtisodiyotni tartibga solish jarayonlarini samarali tashkil etishga e'tibor kuchayib borishi bilan davlat xaridlariga oid bir qator tadqiqotlar amalga oshirilmoqda. Davlat xaridlarini to'g'ri va samarali tashkil etish orqali mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun raqobatbardosh bozorni ta'minlash, davlat xaridlarini tashkil etishning uslubiy va tashkiliy-iqtisodiy jihatlarini takomillashtirish, davlat xaridlarini amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish, innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish hamda samaradorligini baholash kabi masalalar bu boradagi ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

Yangi O'zbekistonda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta'minlovchi yetakchi tarmoq va sohalarni modernizatsiyalash, barqaror iqtisodiy rivojlanish va aholi turmush darajasini oshirishning samarali moliyaviy manbalaridan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Davlat byudjeti xarajatlarining manzilliligi va maqsadlilikini ta'minlash, ularni amalga oshirishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish, xususan davlat xaridlari

tizimining samaradorligiga erishish borasida qator ta'sirchan choralar belgilangan. Jumladan, budget mablag'laridan foydalanish jarayonida yuzaga kelayotgan turli xil noqonuniy pul aylanmalarining oldini olish, o'z navbatida, "budget mablag'lari hisobidan to'g'ridan-to'g'ri shartnomalar tuzishga yo'l qo'ymaslik, ochiq-oshkora tanlov va tenderlar o'tkazish amaliyotini kengaytirish", mazkur jarayonlarda raqamli platformalardan keng foydalanish natijasida "2023-yilda O'zbekiston Respublika tovar-xom ashyo birjasining davlat xaridlari bo'yicha xarid.uzex.uz elektron savdo tizimida jami 6,6 trln so'mlik 163 mingdan ziyod bitimlar tuzilgan bo'lib, ushbu bitimlarning hajmi 2022-yilga mos davriga nisbatan 1,4 marotabaga o'sgan". Bu borada belgilangan vazifalarni samarali amalga oshirish davlat xaridlari tizimining samaradorligini ta'minlash masalalariga qaratilgan ilmiy tadqiqot ishlarining dolzarbligini namoyon etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son "O'zbekiston-2030 strategiyasi to'g'risida", 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida", 2022-yil 21-dekabrdagi PF-269-son "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmonlari, 2019-yil 5-dekabrdagi PQ-4544-son "Davlat xaridlari tizimini yanada takomillashtirish va davlat xaridlari jarayoniga tadbirkorlik sub'yektlarini keng jalb qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 20-maydagi 276-son "Davlat xaridlarini amalga oshirish bilan bog'liq tartib-taomillarni tashkil etish va o'tkazish tartibi to'g'risida"gi qarori va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur tadqiqot muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustuvor yo'nalishlarga mosligi. Mazkur dissertatsiya tadqiqoti respublika fan va texnologiyalar rivojlanishining I. "Demokratik va huquqiy jamiyatni ma'naviy-axloqiy va madaniy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishning ustuvor yo'nalishlari" doirasida bajarilgan.